

Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja
terveyspalvelukuntayhtymä

KIRJALLINEN OPAS SOSIAALIPEDIATRIASTA JA LAPSEN KALTOINKOHTELUSTA

Sisällysluettelo

Lukijalle	3
Sosiaalipediatria	4
Lapsen kaltoinkohtelu	5
Lapsen kaltoinkohtelun riski- ja suojatekijät	5
Taulukko 1: Lapsen kaltoinkohtelun suoja- ja riskitekijät	5
Lapsen kaltoinkohtelun muodot	6
Lapsen fyysinen kaltoinkohtelu	6
Ravistellun vauvan oireyhtymä	7
Lapsen seksuaalinen kaltoinkohtelu.....	7
Tyttöjen sukuelinten silpominen.....	7
Poikien ei-lääketieteellinen ympärileikkaus.....	8
Lapsen kemiallinen kaltoinkohtelu.....	8
Lapselle seipitetty tai aiheutettu sairaus	8
Lapsen laiminlyönti.....	9
Lapsen hampaidenhoidon laiminlyönti	9
Lapsen emotionaalinen kaltoinkohtelu.....	10
Lapsen hengellinen kaltoinkohtelu.....	10
Päihteiden käyttö raskauden aikana	10
Ihmiskauppa	12
Kaltoinkohtelun pitkäaikaisvaikutukset.....	13
Kaltoinkohtelun vaikutukset lapsen biologiseen kehitykseen	13
Kaltoinkohtelun vaikutukset lapsen ja vanhemman väliseen kiintymyssuhteeseen	14
Lapsen kaltoinkohtelun tunnistaminen.....	15
Toimintamalli epäiltäessä lapsen kaltoinkohtelua	20
Lapsen oikeudet ja lasta suojaava lainsäädäntö	22
Yhteystietoja.....	23
Tukea ja tietoa	24
Muistiinpanoja.....	26
Lähteet.....	28
Lisää aiheesta	29

Lukijalle

Tämä opas on tarkoitettu Soiten lastensairaalan työntekijöille. Sen tavoitteena on lisätä tietoa lapsen kaltoinkohtelusta ja toimia työvälineenä lapsen kaltoinkohtelun tunnistamisessa sekä siihen puuttumisessa. Op-
paassa on tietoa sosiaalipediatriasta, lapsen kaltoinkohtelusta ja sen pitkäaikaisvaikutuksista, lapsen kaltoin-
kohtelun riski- ja suojatekijöistä, lapsen kaltoinkohtelun tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta, lasta suo-
jaavasta lainsäädännöstä sekä lastensuojelun järjestämisestä Soiten alueella.

Opas on osa Centria-ammattikorkeakoulun sairaanhoitajaopiskelijoiden opinnäytetyötä ja se on tehty yhteis-
työssä Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveyspalvelukuntayhtymä Soiten kanssa.

Sosiaalipediatria

Sosiaalipediatria on lastentautien erikoisala, jossa perehdytään lapsen kaltoinkohteluun sekä sen tunnistamiseen, ehkäisyyn ja siihen puuttumiseen. Sosiaalipediatriassa yksiköissä seurataan ja hoidetaan lapsia, joiden kasvu ja kehitys ovat riskissä vaarantua heidän kasvuympäristönsä vuoksi ja vähennetään erilaisten sosiaalisten ongelmien aiheuttamia haittoja lapsille. Nämä ongelmat ovat luonteeltaan sellaisia, että niillä voi olla hyvin vakavia vaikutuksia lapsen fyysiselle, psyykkiselle ja sosiaaliselle terveydelle. Sosiaalipediatriassa toiminnassa korostuu moniammatillinen yhteistyö eri sosiaali- ja terveysalan viranomaisten kesken. Lastensuojelulla on kuitenkin keskeinen rooli sosiaalipediatrien ongelmien selvittämisessä.

Sosiaalipediatriinen toiminta kohdistuu lapsiin, joiden kasvuympäristössä on heidän kasvuaan ja kehitystään uhkaavia tekijöitä. Näitä ovat esimerkiksi lapsen altistuminen päihteille sikiöaikana, seksuaalinen hyväksikäyttö, lapsen pahoinpitely tai jokin muu lapsen kaltoinkohtelun muoto. Lapsen kaltoinkohtelusta kerrotaan tarkemmin oppaan tulevissa luvuissa.

Lapsen kaltoinkohtelu

Maailman terveysjärjestö WHO:n määrittelee lapsen kaltoinkohteluksi kaikki sellaiset fyysisen ja psyykkisen pahoinpitelyn muodot, seksuaalisen hyväksikäytön, laiminlyönnin taikka kaupallisen tai muun riiston, josta seuraa todellista tai mahdollista haittaa lapsen terveydelle, elämälle, kehitykselle tai ihmisarvolle ja, joka tapahtuu suhteessa, jossa on kyse vastuusta, luottamuksesta tai vallasta.

Lapsen kaltoinkohtelun riski- ja suojatekijät

Lapsen kaltoinkohtelulla on erilaisia riski- ja suojatekijöitä. Ne voidaan jakaa lapseen, vanhempiin ja perheeseen liittyviin sekä yhteiskunnallisiin tekijöihin. Kaltoinkohtelun riski- ja suojatekijöitä on listattu seuraavassa taulukossa.

Taulukko 1: Lapsen kaltoinkohtelun suoja- ja riskitekijät

	Kaltoinkohtelulta suojaavat tekijät	Kaltoinkohtelun riskitekijät
Vanhempiin liittyvät	Tietoisuus lapsen terveestä kasvusta ja kehityksestä	Vanhempien itse lapsuudessa kokema kaltoinkohtelu
	Tietoisuus vanhemmuudesta ja vastuista	Huono sosioekonominen asema
	Hyvät sosiaaliset ja emotionaaliset taidot	Avioero
	Hyvät ongelmanratkaisutaidot	Yksinhuoltajuus
		Vaikeista tilanteista selviämisen vaikeus
		Vähäinen tietämys lapsen normaalista kasvusta ja kehityksestä
		Matala kognitiivinen taso
Perheeseen liittyvät	Tarvittaessa saatava asumiseen, toimeentuloon ja ruokailuun liittyvä tuki	Mielenterveys- ja päihdeongelmat
	Perheen riittävä sosiaalinen verkosto	Huono taloudellinen tai sosiaalinen asema
		Perheen suuri lapsiluku
		Perheen huono ilmapiiri
		Parisuhde- tai perheväkivalta
		Ei-biologisen isähahmon esiintyminen perheessä
		Lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen vähäisyys
	Perheenjäsenten välinen yhteenkuulumattomuuden tunne	

		Perheen huono tukiverkosto
Lapseen liittyvät	Hyvät sosiaaliset ja emotionaaliset taidot	Vanhemman ja lapsen nuori ikä
		Sairaus tai vammaisuus
		Kaksosuus tai kolmosuus
		Käyttäytymisongelmat
		Keskosuus
		Sukupuoli (Tytöt joutuvat useammin seksuaalisesti ja pojat fyysisesti kaltoinkohdeiluiksi)
Yhteiskuntaan liittyvät		Lapsiperheiden heikko yhteiskunnallinen asema
		Lasten huono arvostus
		Yhteiskunnassa vallitseva myönteinen suhtautuminen kuritusväkivaltaan

Lapsen kaltoinkohtelun muodot

Tavallisimpia lapsen kaltoinkohtelun muotoja ovat lapsen fyysinen ja henkinen pahoinpitely, seksuaalinen hyväksikäyttö, lapsen laiminlyönti, lapsen tarpeisiin vastaamatta jättäminen sekä perheväkivallan näkeminen. Lapsen kaltoinkohtelun muodot voivat esiintyä toisistaan erillisinä tai lapsi voi joutua samanaikaisesti useamman eri kaltoinkohtelun muodon kohteeksi. Emotionaalista kaltoinkohtelua ja laiminlyöntiä voidaan myös ajatella olevan mukana kaikissa kaltoinkohtelun muodoissa.

Lapsen fyysinen kaltoinkohtelu

Lapsen fyysinen kaltoinkohtelu on aikuisen lapselle tekemää ruumiillista väkivaltaa, joka vahingoittaa lapsen terveyttä tai aiheuttaa hänelle kipua. Lapsen fyysinen kaltoinkohtelu sisältää käsitteenä myös kuritusväkivallan, joka tarkoittaa aikuisen lapsen kohdistamaa väkivallan muotoa, jolla hän pyrkii rankaisemaan lasta, säätelemään hänen käyttäytymistään tai aiheuttamaan hänelle epämuokavan olon esimerkiksi tukistamalla, antamalla luunappeja tai läimäyttämällä. Kuritusväkivallan pyrkimyksenä ei ole kuitenkaan aiheuttaa lapselle fyysistä vammaa. Lapsen fyysisellä kaltoinkohtelulla on useita ilmenemismuotoja, joita ovat esimerkiksi lapsen huumaaminen, potkiminen, lyöminen, polttaminen ja vauvan ravistelu. Fyysinen kaltoinkohtelu voi pahimmillaan aiheuttaa lapselle hyvin vakavia vammoja tai jopa lapsen kuoleman.

Ravistellun vauvan oireyhtymä

Ravistellun vauvan oireyhtymä on lapsen kaltoinkohtelun muoto, jossa vauvan kaularangan, aivojen tai silmien alueella on kipua tai fyysisiä vammoja ravistelun seurauksena. Ravistellut vauvat ovat tavallisesti alle vuoden ikäisiä. Ravistelulla tarkoitetaan liikettä, jossa aikuinen pitää vauvaa kainaloiden alta ravistellen tätä rajusti. Ravistelu kestää tavallisesti muutaman sekunnin ajan, jolloin ravisteluliikkeitä on neljästä viiteen. Vauvan ravistelu voi aiheuttaa vauvalle hyvin vakavia seurauksia, jotka voivat pahimmillaan johtaa jopa kuolemaan. Seurauksina voivat olla esimerkiksi subduraalihematomat, verkkokalvovuodot ja erilaiset kallonmurtumat.

Ravistellun vauvan oireyhtymää esiintyy kaikissa maissa ja kulttuureissa. Ravistelijana on tavallisesti miespuolinen henkilö kuten isä tai isäpuoli. Kaksoset, kolmoset ja hyvin itkuiset vauvat ovat suurimassa riskissä joutua ravistelluksi. Poikavauvoja ravistellaan jonkin verran enemmän kuin tyttövauvoja.

Ravistellun vauvan oireyhtymän aiheuttamat oireet ovat vaihtelevia. Joskus oireet ovat hyvin vähäisiä ja toisinaan ne ovat hyvin rajuja, jopa kuolemaan johtavia. Jopa noin kolmannes ravistelluista vauvoista kuolee tai vammautuu. Tilanteeseen haetaan usein apua ravisteluhetkestä myöhään. Tavallisimpia oireita, joiden vuoksi ravistelun jälkeen hakeudutaan lääkärin vastaanotolle ovat ärtyneisyys, huono syöminen, oksentelun sekä tajunnan tason häiriöt.

Lapsen seksuaalinen kaltoinkohtelu

Lapsen seksuaalisella kaltoinkohtelulla tarkoitetaan lapsen kehitystä vahingoittavia seksuaalisia tekoja, jotka kohdistuvat alle 16-vuotiaisiin tai tietyissä tapauksissa alle 18-vuotiaisiin lapsiin ja nuoriin. Lapsen seksuaalisen kaltoinkohtelun muotoja ovat erilaiset lapseen kohdistuvat teot ja ehdotukset, kuten lapsen seksuaalinen koskettelu, pornografisen materiaalin näyttäminen lapselle tai lapsen houkuttelu seksuaalisiin tekoihin esimerkiksi internetin välityksellä. Aikuisen toiminta voidaan siis luokitella lapsen seksuaaliseksi kaltoinkohteluksi, vaikka hän ei koskisi lapseen tai olisi edes fyysisesti hänen lähellään. Viimeisten vuosien aikana lapsen seksuaalinen kaltoinkohtelu on saanut uusia muotoja muun muassa internetin ja älypuhelinien käytön lisääntyessä. Seksuaalinen kaltoinkohtelu voi olla erittäin haavoittavaa. Se lisää muun muassa erilaisten fyysisten, psyykkisten ja käyttäytymisen häiriöiden kuten masentuneisuuden, ahdistuneisuuden, syömishäiriöiden sekä psykosomaattisten häiriöiden riskiä.

Tyttöjen sukuelinten silpominen

Tyttöjen sukuelinten silpomisella tarkoitetaan ihmisoikeuksia loukkaavaa lapsen kaltoinkohtelun muotoa, jossa tytön ulkoisille sukupuolielimille tehdään toimenpiteitä ilman lääketieteellistä syytä. Tyttöjen sukuelinten silpomista on esimerkiksi sukuelinten poistaminen osittain tai kokonaan. Tyttöjen sukuelinten silpominen on perinteinä monissa Afrikan maissa. Muuttoliikenteen mukana perinteet siirtyvät kuitenkin ympäri maailmaa. Yleisin ikä, jolloin tytön sukuelimet silvotaan, on 4–10 vuotta. Suomessa on arvioitu olevan noin 10 000 silvottua tyttöä ja naista. Tyttöjen sukuelinten

silpomisella voi olla monenlaisia fyysisiä ja psyykkisiä terveyshaittoja, kuten kipua, verenvuotoa, ongelmia virtsaamisessa sekä erilaisia psykologisia ongelmia, kuten ahdistusta ja masennusta. Terveyshaitat riippuvat muun muassa silpomisen tekotavasta, laajuudesta ja olosuhteista, joissa silpominen on toteutettu.

Poikien ei-lääketieteellinen ympärileikkaus

Poikien ei-lääketieteellisellä ympärileikkauksella tarkoitetaan pojan peniksen esinahan poistamista ilman lääketieteellistä perustetta. Ympärileikkaus voidaan tehdä myös lääketieteellisestä syystä, kuten toistuva balaniitti tai parafimooosi. Ei-lääketieteelliseen ympärileikkaukseen päädytään usein uskonnollisista tai kulttuurisista syistä. Suomessa poikien ei-lääketieteellistä ympärileikkausta ei ole kriminalisoitu, mutta sitä pidetään poikien itsemääräämisoikeutta ja ruumiillista koskemattomuutta loukkaavana. Ympärileikkaus voi aiheuttaa pojalle kipua ja muita haittavaikutuksia kuten infektoita ja verenvuotoa.

Sosiaali- ja terveysministeriö on antanut ohjeet poikien ei-lääketieteellisen ympärileikkauksen toteuttamisesta. Ympärileikkauksen suorittajan tulee olla laillistettu lääkäri. Ympärileikkaus tulee suorittaa steriileissä olosuhteissa. Lääkärin tulee toimenpidettä suorittaessaan huolehdittava pojan riittävästä kipulääkityksestä. Ennen ympärileikkauksen suorittamista lapsen huoltajille on kerrottava toimenpiteestä, sen vaikutuksista, mahdollisista haittavaikutuksista sekä siitä, että toimenpide on peruuttamaton. Lapsen molempien huoltajien on annettava kirjallinen suostumus toimenpiteeseen. Pojalle, jolle ympärileikkaus tehdään, on kerrottava toimenpiteestä hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Ympärileikkausta ei saa tehdä, mikäli poika vastustaa sitä ymmärtäen sen merkityksen. Mikäli ympärileikkausta ei toteuteta näiden ohjeiden mukaisesti, luokitellaan toiminta lapsen kaltoinkohteluksi.

Lapsen kemiallinen kaltoinkohtelu

Lapsen kemiallisesta kaltoinkohtelusta on kyse silloin, kun aikuinen tarkoituksellisesti antaa lapselle alkoholia tai lääkeaineita huumausainetarkoituksessa. Kemiallista kaltoinkohtelua on esimerkiksi itkuisen lapsen rauhoittaminen alkoholilla tai rauhoittavalla lääkkeellä.

Lapselle sepitetty tai aiheutettu sairaus

Lapselle sepitetty tai aiheutettu sairaus eli Munchausen by proxy on lapsen kaltoinkohtelun muoto, joka tarkoittaa vanhemman, huoltajan tai lapsen hoitajan sepittämiä tai lapselle tahallaan aiheutetuja somaattisia tai psyykkisiä oireita tai sairaustiloja. Sepitettyissä sairauksissa oireet, löydökset tai tapahtumatiedot on kuvattu tahallaan väärin tai niitä on liioiteltu, keksitty tai väärennetty. Tahallaan aiheutetuilla sairauksilla tarkoitetaan lapseen puuttumista esimerkiksi ylilääkitsemällä tai myrkyttämällä. Sepitettyjen tai tahallaan aiheutettujen sairauksien tai oireiden vuoksi lapsi voi joutua käymään toistuvasti erilaisissa tutkimuksissa tai hoidoissa ilman todellista tarvetta.

Munchausen by proxyn haitallisuus vaihtelee turhien lääkärikäyntien aiheuttamasta kuormituksesta pahimmillaan lapsen kuolemaan. Usein toistuvat turhat lääkärikäynnit, tutkimukset ja hoidot kuormittavat lasta fyysisesti. Tällöin lapsen mahdollisuus normaaliin elämään rajoittuu, ja voi eristäytyä sosiaalisesti. Mitä kajoavampia tutkimuksia ja hoitoja lapselle tehdään, sitä suurempi riski hänen on saada erilaisia komplikaatioita. Komplikaatioiden ohella tutkimukset ja hoidot voivat aiheuttaa lapselle myös kipua ja pelkoa. Lapsen kuva itsestään voi myös vääristyä ja riski erilaiselle psyykkiselle oireilulle kasvaa. Kun lapselle uskotellaan, että hänellä on jokin sairaus tai sen oireita, aiheutetaan hänelle psyykkistä haittaa, jolloin hän saattaa omaksua sairaan tai vammaisen roolin. Jos lapsella on todellinen sairaus, jota vanhempi toiminnallaan pahentaa, voi lapsen sairauden ennuste myös heikentyä.

Lapsen laiminlyönti

Lapsen laiminlyönnillä tarkoitetaan lapsen perustarpeiden tai perushoivan huomiotta jättämistä tai näiden tarpeiden vähättelyä. Lapsen perustarpeisiin kuuluu rakkaus, hoito ja hoiva, kunnioitus ja hyväksyntä, iänmukaisten virikkeiden saaminen, kuulluksi ja nähdyksi tuleminen, koulutus, turva ja suojelu sekä terveydenhoito hammashoitoineen. Lapsen laiminlyönti on arvioitu lapsen kaltoinkohtelun yleisimmäksi muodoksi, sillä sitä voidaan nähdä olevan mukana kaikissa lapsen kaltoinkohtelun muodoissa. Vaarallisinta laiminlyönti on kohdistuessaan imeväis- ja leikki-ikäisiin lapsiin.

Lapsen laiminlyöntiä esiintyy useassa eri muodossa sekä aktiivisena että passiivisena. Aktiivisessa laiminlyönnissä lapsi jätetään tietoisesti ilman sensitiivistä kontaktia. Passiivinen laiminlyönti puolestaan voi näkyä esimerkiksi masentuneen äidin poissaolevuutena. Aktiivisen ja passiivisen laiminlyönnin lisäksi laiminlyönti voidaan jakaa fyysiseen laiminlyöntiin, emotionaaliseen väkivaltaan ja laiminlyöntiin, terveydenhoidon laiminlyöntiin, koulutuksen laiminlyöntiin ja ammatilliseen ja rakenteelliseen laiminlyöntiin. Näillä jokaisella on omat negatiiviset vaikutuksensa lapsen fyysiseen ja psyykkiseen kasvuun, kehitykseen ja terveyteen sekä sosiaaliseen ja kognitiiviseen kyvykkyyteen.

Lapsen hampaidenhoidon laiminlyönti

Lapsen hampaidenhoidon laiminlyönnillä tarkoitetaan lapsen kaltoinkohtelun muotoa, jossa lapsen huoltajat eivät vie lasta hammashoitoon tai noudata lapsen hammashoitoa koskevia ohjeita. Tällöin lapsen suu tai sen sairaudet voivat aiheuttaa lapselle kipua tai toimintakyvyn rajoitusta. Lapsen hampaidenhoidon laiminlyönnillä voi olla voi hyvin vakavia vaikutuksia, kuten sairaalahoitoa vaativia infektioita.

Hammashoidossa työskentelevät ovat keskeisessä roolissa lapsen kaltoinkohtelun havaitsemisessa, sillä he tapaavat lapsia säännöllisesti. Hammashoidossa hoitosuhteet voivat olla pitkiä, joten alalla työskentelevät voivat työssään havainnoida lapsen ja hänen vanhempiensa käyttäytymistä, vuorovaikutusta sekä ulkoista hyvinvointia. Lapsen hampaidenhoidon laiminlyönti voi myös kertoa lapsen laajemmasta kaltoinkohtelusta. Lisäksi esimerkiksi lapsen fyysinen ja seksuaalinen kaltoinkohtelu näkyvät usein lapsen suun ja kasvojen seuduilla.

Lapsen emotionaalinen kaltoinkohtelu

Lapsen emotionaalisella kaltoinkohtelulla tarkoitetaan vanhemman välinpitämätöntä kasvatuseronnetta tai välinpitämättömyyttä lapsen tarpeiden tyydyttämisen suhteen. Lapsen emotionaalinen kaltoinkohtelu voi ilmetä esimerkiksi lapsen mitätöimisenä, alistamisena, kontrolloimisena, eristämisenä, pelotteluna, jättämällä vastaamatta sensitiivisesti lapsen tarpeisiin, negatiivisena suhtautumisena lapseen tai olemalla emotionaalisesti kaukana lapsesta. Emotionaalista kaltoinkohtelua voidaan nähdä olevan mukana kaikissa lapsen kaltoinkohtelun muodoissa. Lapsen emotionaalinen kaltoinkohtelu vaikuttaa lapseen tunnetasolla aiheuttaen muun muassa negatiivisia vaikutuksia lapsen minäkäsitykseen, itseluottamukseen ja emotionaaliseen kypsyyteen. Se voi myös ilmetä erilaisina lapsen käytöshäiriöinä tai masentuneisuutena.

Lapsen hengellinen kaltoinkohtelu

Hengellistä kaltoinkohtelua voi esiintyä missä kaltoinkohtelun muodoista tahansa ja sille ominaista on uskonnollinen ulottuvuus ja tekojen oikeuttaminen uskontoon vedoten. Hengellisen kaltoinkohtelun ilmenemismuotoja voivat olla pelottelu, syyllistäminen, kiusaaminen, eristäminen, mitätöinti, leimaaminen, karttaminen, hylkääminen, pahoinpitely, seksuaalinen hyväksikäyttö, kiristys sekä uhrausten ja lahjoitusten vaatiminen.

Lapsi voi joutua uskonnon uhriksi syntymällä epäterveeseen uskonnolliseen yhteisöön. Yhteisöön kuuluminen ei tällöin ole lapsen oma valinta ja kaikki lapsen tärkeät ihmissuhteet ovat usein yhteisössä. Tällaisessa yhteisössä lapsi kasvaa yksioikoiseen arvomaailmaan ja hän voi jopa oppia pelkäämään yhteisöön kuulumattomia. Epäterveessä uskonnollisessa yhteisössä ulkopuolinen maailma koetaan uhkana. Epäterveen uskonnollisen yhteisön etu myös menee yksilön edun edelle ja yhteisössä vaaditaan ehdotonta sääntöjen noudattamista erilaisten rangaistusten uhalla.

Negatiiviset kokemukset uskonnollisesta kasvatuksesta syntyvät usein, kun vanhempien tavoitteena on siirtää oma uskonnollinen ajattelumaailmansa lapsilleen sellaisenaan. Tämä voi aiheuttaa lapselle liiallista henkistä kuormitusta, vaikeuttaa oman identiteetin rakentamista sekä altistaa mielen-terveyden vaarantumiselle, ja nämä vaikutukset voivat ulottua jopa aikuisuuteen saakka. Hengellisen kaltoinkohtelun kokemus tunnustetaan usein vasta aikuisiällä, sillä moni henkilö ymmärtää vasta aikuisuudessa saamansa uskonnollisen kasvatuksen olleenkin hengellistä kaltoinkohtelua.

Päihteiden käyttö raskauden aikana

Raskaudenaikainen päihteidenkäyttö on vakava lapsen kaltoinkohtelun muoto, joka voi vaarantaa sikiön kehityksen, terveyden ja synnytyksen. Sekä alkoholi, tupakka että huumeet lisäävät raskaudenaikaisten häiriöiden riskiä. Raskaudenaikaisen päihteidenkäytön aiheuttamat ongelmat eivät koske aina vain sikiöaikaa, vaan niitä voi ilmetä myös lapsen myöhemmässä kehityksessä.

Raskaudenaikainen alkoholinkäyttö lisää riskiä sikiön epämuodostumiin, joista tyypillisimpiä ovat luuston, sydämen ja keskushermoston epämuodostumat. Raskaudenaikaisen alkoholinkäytön aiheuttamat keskushermostohäiriöt ilmenevät muun muassa vaikeuksina varhaisessa vuorovaikutuksessa sekä lapsen käyttäytymisen ja tunteiden säätelyssä. Raskaudenaikainen alkoholinkäyttö voi myös aiheuttaa sikiön kasvun hidastumista ja sikiön pienipainoisuutta, jolloin sikiön ennenaikaisen syntymän ja keskenmenon riski kasvaa. Turvallista rajaa raskaudenaikaiselle alkoholinkäytölle ei olla voitu määrittellä, joten ainoana turvallisena vaihtoehtona voidaan pitää täydellistä alkoholin välttämistä.

Nimitystä FASD (fetal alcohol spectrum disorders) käytetään kuvaamaan raskaudenaikaisen alkoholinkäytön vaurioittamia lapsia. On arvioitu, että Suomessa syntyisi vuosittain jopa 600–3000 vauvaa, jotka ovat vaurioituneet äidin raskaudenaikaisen alkoholinkäytön vuoksi. Oireyhtymä tunnistetaan lapsen oireiden ja äidin raskaudenaikaisen alkoholinkäytön perusteella. Oireyhtymä näkyy usein lapsen ulkoisissa piirteissä. Tällaisia piirteitä ovat muun muassa lapsen pienikokoisuus ja poikkeavat kasvopiirteet kuten pieni pää, pienet silmät ja ohut ylähuuli. Muita oireita ovat muun muassa aivojen kasvun häiriö tai rakennepoikkeama, jotka aiheuttavat neurologisia oireita, kuten keskittymisen ja oppimisen ongelmia ja kehityksen viivästymistä.

Raskaudenaikainen tupakointi altistaa sikiön kasvuhäiriöille ja pienipainoisuudelle, sillä nikotiini heikentää kohdun ja istukan verenkiertoa. Myös sikiön hapensaanti heikkenee tupakan sisältämän hiilimonoksidin vuoksi. Raskaudenaikainen tupakointi lisää myös keskenmenon ja istukan ennenaikaisen irtoamisen riskiä. Kaikkia tupakan haitallisten aineiden vaikutuksia sikiöön ei vielä tunneta. Nuuskan ja sähkötupakan vaikutukset sikiöön ovat samankaltaiset kuin tupakan.

Raskaudenaikainen huumeidenkäyttö tekee raskaudesta aina riskiraskauden. Amfetamiini voi aiheuttaa sikiölle rakennevikoja, kuten sydänvikoja tai pienipäisyyttä. Sillä on myös mahdollinen äidin verenpainetta ja kohdun sisäistä painetta nostava vaikutus, jonka vuoksi ennenaikaisen lapsivedenmenon ja lapsen ennenaikaisen syntymän riskit ovat suurentuneet. Amfetamiini poistaa myös nälän tunnetta, jolloin amfetamiinia käyttävän raskaana olevan naisen paino ei välttämättä nouse lainkaan. Aliravitun äidin kohtu ei kasva normaalisti, mikä puolestaan voi johtaa sikiön aliravitsemukseen ja pienipainoisuuteen. Raskaudenaikainen amfetamiininkäyttö voi aiheuttaa vastasyntyneelle voimakkaita vieroitusoireita, jotka voivat ilmetä muun muassa kohonneena verenpaineena, oksenteluna sekä vaikeuksina imemisessä.

Raskaudenaikainen kokaiininkäyttö aiheuttaa sikiön ennenaikaisuutta ja pienipainoisuutta sekä riskin istukan ennenaikaiseen irtoamiseen. Lisäksi kokaiinin verisuonia supistava vaikutus voi aiheuttaa istukan verenkierron heikkenemistä, jolloin sikiö voi kärsiä hapenpuutteesta. Sikiöaikana kokaiinille altistuneet vastasyntyneet saattavat kouristaa ja heillä voi myös esiintyä sydämen rytmihäiriöitä sekä myöhemmin ongelmia esimerkiksi kielellisessä kehityksessä.

Opioidien, kuten heroiinin ja buprenorfiinin, raskaudenaikainen käyttö voi aiheuttaa sikiölle rakennevikoja, joista tyypillisiä ovat mm. virtsateiden, aivojen ja sydämen rakenneviat. Opioidien raskaudenaikainen käyttö voi myös johtaa vastasyntyneen vakaviin vieroitusoireisiin. Vieroitusoireet ilmenevät muun muassa tärinänä, tuskaisuutena ja levottomuutena. Niihin voi myös liittyä sydämen rytmihäiriöitä ja imemisvaikeuksia. Vieroitusoireet voivat kestää jopa viikkoja.

Ihmiskauppa

Lapsiin kohdistuvan ihmiskaupan muotoja ovat seksuaalinen tai työperäinen hyväksikäyttö, avioliittoon, rikolliseen toimintaan tai kerjäämiseen pakottaminen, laiton adoptio, elinkauppa sekä lapsisotilaaksi pakottaminen. Ihmiskaupan eri muotoja ja asteita voi esiintyä samanaikaisesti. Suomessa ihmiskaupan muodoista esiintyy eniten seksuaalista ja työperäistä hyväksikäyttöä sekä pakkoaviolittoja.

Ihmiskauppaan liittyvä seksuaalinen hyväksikäyttö tarkoittaa yleensä prostituutioon pakottamista. Prostituutiolla tarkoitetaan korvausta vastaan tapahtuvaa sukupuoliyhteyttä tai siihen verrattavissa olevaa seksuaalista tekoa. Lapsen kohdalla ihmiskaupaksi voidaan ajatella myös lapsen sukupuoliseellisyyttä loukkaavat teot. Pakkotyöllä tarkoitetaan työtä tai palvelusta, joka vaaditaan rangaistuksen uhalla ja jota henkilö ei ole vapaaehtoinen tekemään. Lisäksi tilannetta, jossa työnantaja hyväksikäyttää työntekijän riippuvaista asemaa tai turvatonta tilaa, voidaan pitää pakkotyöhön pyrkivänä ihmiskauppana.

Pakkoavioliitolla tarkoitetaan avioliittoa, jossa toinen tai molemmat avioliiton osapuolista on suostuneet avioliittoon tai puolison valintaan painostuksen alaisena tai kokiessaan fyysistä tai psyykkistä uhkaa perheeltään tai suvultaan. Lapsiavioliittoa pidetään yhtenä pakkoavioliiton muotona, sillä lasta pidetään lähtökohtaisesti kykenemättömänä kieltäytymään tai suostumaan avioliittoon. Suomessa alle 18-vuotiaiden avioliitot on kielletty.

Rikolliseen toimintaan tai kerjäämiseen pakottaminen tarkoittaa henkilön pakottamista tai painostamista esimerkiksi erilaisiin varkauksiin, huumeiden myymiseen tai salakuljetukseen. Kerjäämiseen pakottamista pidetään ihmiskauppana tilanteissa, joissa joku pyrkii hyötymään taloudellisesti uhrin hyväksikäyttämistä. Lapset voivat joutua pakotetuiksi kerjäämään, koska lapset herättävät ihmisissä myötätuntoa, millä voidaan pyrkiä kasvattamaan rikoksentehtäjän taloudellista hyötyä. Lisäksi lapsen manipuloiminen rikollisiin tekoihin on aikuista helpompaa, eikä alle 15-vuotiasta voida asettaa rikosoikeudelliseen vastuuseen, mikä voi lisätä lapsen tai nuoren hyväksikäyttämistä rikollisessa toiminnassa.

Yhdeksi ihmiskaupan muodoksi määritellään ihmiskaupan uhrina olevan henkilön elimien tai kudoksien poistaminen pakolla jonkun toisen pyrkiessä hyötymään tästä taloudellisesti. Laittomalla adoptiolla puolestaan tarkoitetaan tilannetta, jossa lapsi voidaan myydä, ostaa tai kaapata. Ihmiskaupaksi laiton adoptio sen sijaan tuomitaan silloin, kun lapsi joutuu hyväksikäytön uhriksi adoption jälkeen tai sen seurauksena. Lapsen pakottaminen sotimaan aseellisessa taistelussa, voidaan nähdä ihmiskauppana, mutta Suomen rikoslaisissa lapsisotilaaksi pakottamisesta ei kuitenkaan ole erikseen kriminalisoitu. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen pöytäkirja kieltää kuitenkin alle 18-vuotiaiden värväämisen pakolla asevoimiin tai taisteluihin.

Ihmiskaupan uhrin voi tunnistaa tiettyjen esimerkiksi asuinolosuhteisiin, psyykkiseen hyvinvointiin tai fyysiseen terveyteen liittyvien tunnusmerkkien avulla. Lisäksi ihmiskaupan uhrin voi myös pyrkiä tunnistamaan keskustelemalla mahdollisen uhrin kanssa. Uhria ei kuitenkaan tule painostaa vastaamaan kysymyksiin tai kuulustella. Uhrilta voi esimerkiksi kysyä kokeeko hän jonkun painostavan häntä tekemään jotain, mitä hän ei haluaisi tai käyttääkö joku esimerkiksi uhrin asunnottomuutta,

varattomuutta tai päihderiippuvuutta hyväkseen saadakseen hänet tekemään asioita, joita hän ei muuten suostuisi tekemään. Lisäksi uhrilta voidaan kysyä, pelkääkö hän oman tai läheistensä turvallisuuden vuoksi tai onko joku uhkaillut uhria tai uhrin läheisiä. Jos uhria on kielletty puhumasta asioistaan tai hakemasta apua, kertoo tämä myös uhrin alisteisesta asemasta ja mahdollisesta ihmiskaupasta. Ihmiskaupaan viittaavia seikkoja on listattu edempänä oppaassa.

Kaltoinkohtelun pitkäaikaisvaikutukset

Lapsen kaltoinkohtelulla on monenlaisia negatiivisia vaikutuksia, jotka voivat ulottua jopa aikuisuuteen asti. Jos lasta kaltoinkohdellaan, vaarassa ovat muun muassa hänen fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen kehityksensä. Lisäksi kaltoinkohtelun muodosta riippuen lapsen fyysinen ja psyykinen terveys voivat vaarantua.

Yleisesti ottaen lapsen kaltoinkohtelulla on todettu olevan yhteyttä muun muassa itsesyytöksiin ja heikkoon itsetuntoon, negatiivisiin psykologisiin reaktioihin, itsensä ja ympäristönsä hallinnan tunteen menettämiseen, ylivalppauteen ja ärtyvyyteen, yksinäisyyden kokemiseen, ongelmiin luottamuksen muodostamisessa sekä kielteisiin kognitiivisiin reaktiotapoihin. Lisäksi kaltoinkohdelluilla lapsilla on todettu olevan ongelmia kognitiivisissa ja kielellisissä kyvyissä, jotka voivat ilmetä esimerkiksi vaikeuksina suoriutua koulussa. Kaverisuhteiden muodostaminen voi myös olla kaltoinkohdelluille lapsille haastavaa ja niissä voi esiintyä esimerkiksi aggressiivista käyttäytymistä ja hyljeksintää.

Kaltoinkohtelu voi vaikuttaa myös välillisesti lapseen. Jos vanhemmat esimerkiksi elävät epäterveellisesti, käyttävät runsaasti päihteitä tai riskikäyttäytyvät seksuaalisesti, lapsi voi omaksua näitä elämäntapoja myös itselleen. Lapset oppivat myös malleja perheen ilmapiiristä ja tavoista käyttäytyä, jolloin nämä mallit saattavat näkyä myös heidän omissa ihmissuhteissaan. Esimerkiksi jos heidän lapsuudenkodissaan aggressiota ja väkivaltaa on käytetty keinoina ristiriitatilanteiden ratkomiseen, he saattava käyttäytyä ristiriitaa kohdatessaan aggressiivisesti ja väkivaltaisesti. Lapsen kaltoinkohtelusta voi muodostua myös ylisukupolvinen ketju, sillä vanhempien käyttäytyminen siirtyy usein heidän lapsilleen.

Kaltoinkohtelun vaikutukset lapsen biologiseen kehitykseen

Ihmisaivojen rakenteellinen kehitys tapahtuu pääasiassa raskausaikana, mutta toiminnallista muovaantumista tapahtuu aivoissa läpi elämän. Aivojen varhaisessa kehityksessä vauvan tai lapsen saama hoiva ja vuorovaikutus vanhemman kanssa ovat suuressa roolissa, sillä aivojen kehitystä ohjaavat myös ympäristöstä saadut virikkeet.

Lapsen aivojen optimaalinen kehitys voi häiriintyä haitallisten vuorovaikutuskokemusten myötä ja vahingolliset kokemukset voivat muuttaa aivojen toimintaa ja rakennetta. Lapset sopeutuvat monenlaisiin kokemuksiin, mutta vaikeat lapsuuden traumat ja pitkään jatkunut stressi voivat vahingoittaa heidän keskushermostoaan. Erityisesti ensimmäisten elinvuosien aikainen puutteellinen tai haitallinen vuorovaikutus on aivojen kehitykselle vahingollista.

Lapsen kaltoinkohtelun seurauksena muodostuva stressi aiheuttaa aivojen hypotalamus-aivolisäke-munuaisakselin eli HPA-akselin toiminnan häiriintymistä, mikä vaikuttaa aivojen kehitykseen. HPA-akseli säätelee mm. elimistön stressihormonien määrää ja stressihormoni, kortisoli, on hermosoluille haitallista. Kortisolin haitalliset vaikutukset ilmenevät hippokampuksen ja muun limbisen järjestelmän alueella, joiden tehtävänä on tunnetilojen ja -muistojen käsittely. Varhainen kaltoinkohtelu sekä sitä seuraava posttraumaattinen stressireaktio aiheuttavat mm. hippokampuksen piene-
nemistä.

Mantelitumake eli amygdala on osa limbistä järjestelmää. Sen tarkoituksena on reagoida uhkaaviin tilanteisiin ja saada aikaan ihmiselle välitön pakenemis- tai hyökkäysreaktio. Normaalisti kehittyneellä ihmisellä kaikki uhkaavat signaalit eivät kuitenkaan johda refleksinomaiseen "taistele tai pakene" -reaktioon, mutta toistuvat uhkaavat kokemukset suurentavat amygdalan kokoa. Tällöin reaktio heikkoihinkin uhkaavilta vaikuttaviin tilanteisiin syntyy nopeasti, esim. kaltoinkohtelua kohdanneilla lapsilla voi esiintyä tavallista herkemmin hyökkävää käytöstä.

Kaltoinkohtelun vaikutukset lapsen ja vanhemman väliseen kiintymyssuhteeseen

Kiintymyssuhteella tarkoitetaan lapsen ja häntä hoitavien läheisten aikuisten välistä tunnesidettä. Sen tarkoituksena on lapsen perusturvallisuuden tunteen luominen. Kiintymyssuhteen käsite perustuu kiintymyssuhdeteoriaan, joka pyrkii selittämään miksi ihmiset pyrkivät muodostamaan vahvoja, valikoivia ja kestäviä siteitä toisiinsa ja miten ja miksi ihmissuhteiden katkeaminen tai sen uhka aiheuttaa ahdistusta.

Lapsi suuntautuu luontaisesti toiseen ihmiseen ja aikuisen lähellä oleminen on hänelle tärkeää, jopa välttämätöntä. Tämän vuoksi kiintymyssuhde lähtee muodostumaan lähes itsestään. Kiintymyssuhteet luokitellaan laadultaan turvallisiin ja turvattomiin. Kiintymyssuhteen laatu vaikuttaa siihen, millaisen kuvan lapsi muodostaa hoitajastaan ja saamastaan hoidosta ja hoivasta. Lisäksi kiintymyssuhteen laatu näkyy siinä, kuinka hoitaja tuntee lapsensa ja osaa vastata tämän tarpeisiin.

Traumaattisilla kokemuksilla, kuten lapsen kaltoinkohtelulla, on vaikutusta lapsen ja huoltajan välisen kiintymyssuhteen muodostumiseen. Se, millainen kiintymyssuhde lapsella on hänen läheisiin hoitajiinsa, vaikuttaa siihen, kuinka lapsi havaitsee ja tulkitsee erilaiset uhkaavat ja traumaattiset tilanteet. Turvallisen kiintymyssuhteen omaavat lapset tulkitsevat ympäristöä ja uhkaavia tekijöitä realistisesti. Turvattomasti kiintyneet lapset taas havaitsevat ympäristöstä lähinnä omat sisäiset uhkakuvansa eivätkä niinkään ympäristön todellista uhkaa.

Pitkään jatkunut kaltoinkohtelu on lapselle stressaavaa, ja se ylittää hänen psyykkisen sietokykynsä ja voimavaransa. Tästä syystä lapsi joutuu muodostamaan radikaaleja selviytymiskeinoja vaikuttamalla omiin ajatuksiinsa ja tunteisiinsa suojellakseen itseään ja selvitäkseen kokemuksistaan. Selviytymiskeinoina voivat olla esimerkiksi tunteiden kieltäminen ja todellisuuden vääristäminen tai uhan järjeistäminen tai kieltäminen. Esimerkiksi perheväkivaltaa kokeneiden lasten on havaittu tu-
kahduttavan omia negatiivisia tunteitaan sekä vähättelevän ja kaunistelevan kokemuksiaan.

Lapsen kaltoinkohtelun tunnistaminen

Lapsen kaltoinkohtelun varhainen tunnistaminen on tärkeää, sillä kaltoinkohtelun aiheuttamat pitkäaikaishaitat syntyvät pitkään kestäneen kumuloituneen kaltoinkohtelun seurauksena. Kaltoinkohtelun tunnistaminen toisinaan olla hyvin haastavaa. On kuitenkin olemassa tiettyjä merkkejä, joiden perusteella lapsen kaltoinkohtelun mahdollisuus tulee pitää mielessä.

Fyysinen kaltoinkohtelu

Kaltoinkohtelun mahdollisuus tulee pitää mielessä, kun

- Lapsen fyysiseen vammaan ei haeta apua tai apua haetaan viiveellä tapahtumahetkestä
- Vastaanotolla lapsen mukana olevan aikuisen kertomus vamman synnystä ei ole uskottava tai se on epälooginen
- Aikuisen selitys vammasta on ristiriidassa vamman vaikeuden tai lapsen iän ja liikunnallisen kehitysasteen kanssa
- Aikuinen yrittää uskotella, ettei hän ole tietoinen vammasta tai siitä, kuinka se on syntynyt

Ravistellun vauvan oireyhtymä

Kaltoinkohtelun mahdollisuus tulee pitää mielessä, kun

- Vauvalla on ravistelun aiheuttamia kliinisiä löydöksiä, kuten silmämepohjien verenvuotoa tai neurologista poikkeavuutta, jotka eivät ole selitettävissä millään muulla syyllä
- Vauvalla on oireita, kuten häiriöitä tajunnan tasossa, oksentelua, uneliaisuutta, ärtyneisyyttä tai erilaisia kohtausoireita, jotka eivät ole selitettävissä millään muulla syyllä
- Vauva tuodaan tapahtumahetkestä myöhään tutkimuksiin
- Huoltajien reaktiot tutkimustilanteessa ovat epäjohtonmukaisia

Seksuaalinen kaltoinkohtelu

Kaltoinkohtelun mahdollisuus tulee pitää mielessä, kun

- Silminnäkijä todistaa tilanteen
- Tilanteesta on objektiivista näyttöä, kuten valokuvia
- Lapsi kertoo kokemastaan kaltoinkohtelusta neutraalille henkilölle oma-aloitteisesti
- Vanhemmilla on epäily lapsen seksuaalisesta kaltoinkohtelusta
- Lapsella tai nuorella on tiettyjä fyysisiä oireita tai löydöksiä, kuten raskaus, sukupuolitauti, vartalolta löydetty siemenneste tai tuoreet vammat lapsen sukuelimissä tai peräaukossa
- Lapsen käytös tai epämääräiset oireet antavat epäilyn seksuaalisesta kaltoinkohtelusta
 - Tavallisimpia oireita, joita lapsen seksuaalinen kaltoinkohtelu aiheuttaa ovat käyttäytymisen muutokset, erilaiset stressin oireet ja yliseksuaalinen käyttäytyminen
 - On kuitenkin muistettava, että lapsen muuttuneen käytöksen tai epämääräisten oireiden taustalla voi olla myös jokin muu, tilastojen mukaan todennäköisempi vaihtoehto

Kemiallinen kaltoinkohtelu

Kaltoinkohtelun mahdollisuus tulee pitää mielessä, kun

- Lapsen tajunnantaso on vaihteleva tai hän on sekava tai tokkurainen tuntemattomasta syystä
- Lapsen verestä tai virtsasta löytyy alkoholia tai lääke- tai huumeaineita ilman tietoa siitä, mistä lapsi on saanut näitä aineita
- Kun lapsen verestä tai virtasta löytyy lääkeaineita, joita lapsi ei terveydellisen tilansa vuoksi tarvitse

Lapselle seipetty tai aiheutettu sairaus

Kaltoinkohtelun mahdollisuus tulee pitää mielessä, kun

- Vanhempi epäilee toistuvasti lapsellaan erilaisia sairauksia tai seipittää hänelle oireita
- Vanhempi hakeutuu lapsensa kanssa usean eri lääkärin vastaanotolle hakeakseen mielipiteitä lapsen hoidosta tai vaatiakseen kajoavia tai kivuliaita tutkimuksia tai hoitotoimenpiteitä lapselleen
- Vanhempi ei ole tyytyväinen siihen, että lapsi hoidetaan terveeksi
- Lapsen oireet ovat ristiriidassa oireiden perusteella tehtyjen tutkimusten tulosten kanssa
- Lapselle tehdyt hoidot ja hoitotoimenpiteet eivät tehoa odotetulla tavalla
- Lapsen oireet eivät ole yhdistettävissä mihinkään tunnettuun tautitilaan
- Lapsen elämä on hyvin rajoittunutta hänen sairauteensa nähden

Lapsen laiminlyönti

Kaltoinkohtelun mahdollisuus tulee pitää mielessä, kun

- Perheessä esiintyy muita sosiaalisia ongelmia tai mielenterveys- ja päihdeongelmia
- Lapsi kertoo oma-aloitteisesti neutraalille henkilölle perheensä ongelmista

Lapsen emotionaalinen kaltoinkohtelu

Kaltoinkohtelun mahdollisuus tulee pitää mielessä, kun

- Lapsen minäkäsityksessä, itseluottamuksessa ja emotionaalisisessa kypsyydessä on vakavia ongelmia
- Lapsella on käytöshäiriöitä tai masentuneisuutta

Päihteiden käyttö raskauden aikana

Kaltoinkohtelun mahdollisuus tulee pitää mielessä, kun

- Äidillä on ennen raskautta ollut päihteiden ongelmakäyttöä
- Sikiöllä on epämuodostumia
- Sikiön kasvussa on ongelmia
- Istukan toiminnassa on ongelmia
- Vastasyntyneellä on vieroitusoireiksi tulkittavia oireita kuten kouristuksia, sydämen rytmihäiriöitä, tärinää, levottomuutta ja tuskaisuutta

Lapsen hampaidenhoidon laiminlyönti

Kaltoinkohtelun mahdollisuus tulee pitää mielessä, kun

- Lapsen huoltajat eivät vie lasta hammashoittoon
- Lapsen suun terveydentila on sellainen, että on todennäköistä, että ohjeita lapsen hampaidenhoidon toteuttamisesta ei ole noudatettu

Tyttöjen sukuelinten silpominen

Kaltoinkohtelun mahdollisuus tulee pitää mielessä, kun

- Tytön sukulainen on ympärileikattu tai hänen sukuelimiään on silvottu
- Maahanmuuttajaperheen sopeutuminen uuteen kulttuuriin on ollut haastavaa
- Tytön perhe suunnittelee pitkää matkaa kotimaahansa
- Tytön kunniaksi ollaan suunnittelemassa juhlia tai seremoniaa
- Tytön käynnit neuvolassa tai kouluterveydenhuollossa eivät ole toteutuneet suunnitellusti
- Tyttö tai hänen sukulaisensa kertoo silpomisen olevan heille tärkeä perinne
- Tyttö pelkää, että hänen tai hänen läheisensä sukuelimiä silvotaan

Poikien ei-lääketieteellinen ympärileikkaus

Kaltoinkohtelun mahdollisuus tulee pitää mielessä, kun

- Poika kuuluu uskonnolliseen yhteisöön tai kulttuuriin, jossa ei-lääketieteellinen ympärileikkaus on perinteenä

Ihmiskauppa

Kaltoinkohtelun mahdollisuus tulee pitää mielessä, kun

- Lapsi ei tiedä, missä maassa tai paikkakunnalla hän on
- Vanhemman lapsen ei sallita liikkuvan ilman saattajaa
- Vanhemmalla lapsella ei ole mahdollisuutta käyttää yksin erilaisia palveluja, kuten terveyspalveluja tai vastata itse itseään koskeviin kysymyksiin
- Lapsella on sääolosuhteisiin sopimattomat vaatteet
- Alaikäisellä lapsella on omia lapsia
- Lapsi ei käy koulua
- Lapsen käynnit neuvolassa tai terveystarkastuksissa eivät toteudu suunnitellusti
- Lapsen vanhempina esiintyvät henkilöt eivät vaikuta lapsen vanhemmilta
- Lapsella on fyysisen väkivallan merkkejä
- Lapsella on hoitamattomia kroonisia sairauksia
- Lapsi on näлкиintynyt
- Nuori on raskaana ilman asianmukaista raskauden seurantaa
- Lapsi pelkää itseensä tai läheisiinsä kohdistuvaa väkivaltaa tai väkivallan uhkaa
- Lapsi pelkää maasta poistamista
- Lapsella on pelko itsestä otettujen arkaluonteisten kuvien tai tietojen julkaisusta

Vaikka tieto lasten kaltoinkohtelusta sekä sen riskitekijöistä ja interventioista lasten auttamiseksi on kasvanut ja kaltoinkohtelusta puhuminen on ajan myötä tullut helpommaksi, haittaa kaltoinkohdeltujen lasten varhaista tunnistamista ja auttamista edelleen lapsen kaltoinkohtelun emotionaalinen kieltäminen. Jotta kaltoinkohdeltua lasta kykenee auttamaan ja kaltoinkohteluun puuttumaan, on ilmiö myönnettävä ja sen aiheuttamat epämiellyttävät tunteet siedettävä. Jotta lapsen kaltoinkohteluun puuttuminen olisi kullekin osapuolelle mahdollisimman sujuvaa, tulisi toimintakäytäntöjen ja ohjeiden olla lasten kanssa työskenteleville yhtenäisiä ja selviä.

Lasten parissa työskentelevien ammattilaisten esimiesten on tuettava työntekijöitään ja heille on tehtävä selväksi, että lapsen kaltoinkohteluun puuttuminen on jokaisen lasten kanssa työskentelevän velvoite. Johdon on huolehdittava, että kaltoinkohtelutapauksia käsittelevien työntekijöiden koulutus vastaa heidän tehtäviään, ja heille on myös tarjottava mahdollisuus jatkokoulutukseen ja työnohjaukseen.

Toimintamalli epäiltäessä lapsen kaltoinkohtelua

Lapsen kaltoinkohtelun tunnistaminen on prosessi, joka lähtee liikkeelle kaltoinkohtelun epäilystä ja etenee kaltoinkohtelun tunnistamisen kautta siihen reagoimiseen ja puuttumiseen. Kun epäily lapsen kaltoinkohtelusta herää, on lastensuojeluilmoitus tehtävä välittömästi kunnan sosiaalihuollostosta vastaavaan toimielimeen. Terveystieteiden ammattilaiset ovat lapsen kaltoinkohtelua epäileessään ilmoitusvelvollisia. Lastensuojeluilmoituksen lisäksi poliisille tehtävä myös tutkintapyyntö, mikäli kaltoinkohtelu on fyysistä tai seksuaalista tai siihen liittyy jokin rikos.

Kun lapsi on todettu kaltoinkohdeksi, on hänelle tehtävä huolellinen kliininen tutkimus. Kliinisen tutkimuksen lisäksi tulee tilanteesta riippuen tehdä myös esimerkiksi laboratoriotutkimuksia tai radiologisia tutkimuksia. Lastenlääkärin tutkimuksen lisäksi tarvitaan usein myös muiden erikoisalojen, kuten radiologin tai gynekologin tutkimuksia ja kannanottoja. Lisäksi tilanteessa tulee kuunnella lapsen huoltajia, mikäli sen ei epäillä vaarantavan lapsen kaltoinkohtelun selvittämistä. Kliinisten tutkimusten lisäksi lapsi tarvitsee myös psyykkistä ja sosiaalista tutkimista ja arviointia.

Lapsen tutkimisen tulee tapahtua huolellisesti ja kaikki tehdyt havainnot on dokumentoitava tarkasti, sillä tutkimusten perusteella suositelluilla toimenpiteillä voi olla suuria vaikutuksia lapselle, hänen perheelleen ja henkilölle, joka lasta on kaltoinkohdellut. Lisäksi on muistettava, että kaltoinkohtelu ei ole ainoastaan fyysistä ja että fyysisestäkään kaltoinkohtelusta ei aina jää merkkejä, jotka olisivat havaittavissa lääkärintarkastuksessa.

Lapsen kaltoinkohtelua selvittäessä terveydenhuollon ammattilaisten tulee huomioida myös omaa toimintaansa sekä omia reaktioitaan. Lapsen kanssa käytävä keskustelu tulisi pyrkiä nauhoittamaan tai kirjaamaan sanataksellisesti ylös ja keskustelua nauhoittaessa tulee huomioida lapsen tästä informoimisesta. Lapselle ei saa tehdä johdattelevia lisäkysymyksiä tilanteesta tai kertomukseen puuttua millään tavalla, vaan antaa lapsen itse kertoa tapahtuneesta niin halutessaan. Mahdollinen saattaja haastatellaan erikseen lapsen kuulematta.

Ammattilaisen tulee pyrkiä toimimaan mahdollisimman neutraalisti lapsen kertoessa mahdollisesta kaltoinkohtelusta. Esitettäessä lapselle kysymyksiä, tulisi käyttää avointa kysymyksenasettelua, lapsen itsensä käyttämiä termejä ja pyytää lasta tarkentamaan jo kertomaansa asiaa. Lapselta voi kysyä kysymyksiä, kuten mistä hänelle tuli mieleen kertomansa asia tai mitä hän tarkoittaa esimerkiksi lyömisellä. Kysymyksiä, joihin voidaan vastata kyllä tai ei, tulisi välttää, koska erityisesti nuoremmat lapset vastaavat herkästi kysyjän oletusten mukaisella tavalla tai myöntävästi kysymyksestä riippumatta. Lapsi saattaa myös sisäistää haastattelijan antaman tiedon osaksi omaa muistikuvansa tapahtumasta, mikä vaikeuttaa tapahtuman tutkintaa myöhemmin. Tapahtumia tai tapahtumien yksityiskohtia ei siis myöskään saa olettaa tapahtuneen, ellei lapsi itse tuo niitä esille. Ammattilaisen tulee pyrkiä olemaan painostamatta, antamatta negatiivista palautetta, palkitsematta lasta kiittämällä tai kehumalla asiasta kertomisesta, koska tämä voi kannustaa lasta kertomaan enemmän, kuin todellisuudessa on tapahtunut. Jos lapsi tai nuori ei vastaa odotetulla tavalla, kysymyksiä ei saa toistaa, sillä lapsi voi ajatella vastanneensa väärin ja saattaa tämän seurauksena muuttaa vastaustaan.

Lapsen kaltoinkohtelun jälkeen lapsen hoidon jatkuvuus on varmistettava. Lapselle tulee järjestää lääketieteellinen seuranta, jossa seurataan hänen kasvuaan ja kehitystään, käydään läpi hänen

sairaushistoriaansa ja tehdään kliinisiä tutkimuksia kiinnittäen huomiota mahdollisiin kaltoinkohtelun aiheuttamiin löydöksiin. Lisäksi kiinnitetään huomiota lapsen ja vanhempien väliseen vuorovaikutukseen ja keskustellaan lapsen ja perheen tilanteesta sekä heidän mahdollisista huolistaan. Lääketieteellinen seuranta järjestetään yksilöllisesti lapsen tarpeiden mukaan ja sen tavoitteena on ennaltaehkäistä lapsen kaltoinkohtelun uusiutumista ja varmistaa, että lapsen elämä on jatkossa turvallista.

Lapsen kaltoinkohteluun puuttuessa ja sen käsittelyssä on tärkeää, että viranomaisilla on hyvät yhteistyötaidot sekä toistensa että lapsen ja hänen huoltajiensa kanssa. Lasten kanssa työskentelevän ammattilaisten esimiesten on tuettava työntekijöitään ja työntekijöille on tehtävä selväksi, että lapsen kaltoinkohteluun puuttuminen on jokaisen lasten kanssa työskentelevän velvoite. Johdon on huolehdittava, että lapsen kaltoinkohtelutapauksia käsittelevien työntekijöiden koulutus vastaa heidän tehtäviään, ja heille on myös tarjottava mahdollisuus jatkokoulutukseen ja työnohjaukseen. Mikäli lapsen kaltoinkohteluun ei puututa asianmukaisesti, voi sillä olla kauaskantoisia vaikutuksia lapsen elämään.

Lapsen kaltoinkohtelun tunnistamisen prosessi

1. Epäily lapsen kaltoinkohtelusta

2. Kaltoinkohtelun tunnistaminen

- Lastensuojeluilmoitus kunnan sosiaalihuollosta vastaavaan toimielimeen
 - Lomake lastensuojeluilmoituksen tekemiseen löytyy Soiten verkkosivulta (Sosiaalipalvelut → Perhetukipalvelut → Yhteydenotto/lastensuojeluilmoitus)
 - Kiireellisessä tapauksessa yhteydenotto ensin puhelimitse sosiaalipäivystykseen. Kirjallinen ilmoitus on kuitenkin hyvä tehdä aina lisäksi.
- Tutkintapyyntö poliisille, mikäli kaltoinkohteluun liittyy rikos tai se on luonteeltaan seksuaalista tai fyysistä

3. Kaltoinkohteluun reagoiminen

- Huolellinen somaattinen tutkimus
 - Lastensairaalassa mikäli kaltoinkohtelu fyysistä tai seksuaalista
 - Tarvittaessa lisäksi esim. laboratoriotutkimuksia tai radiologisia tutkimuksia
- Lapsen psyykinen ja sosiaalinen tutkimus ja arviointi
- Tutkimusten havainnot on dokumentoitava tarkasti

4. Kaltoinkohteluun puuttuminen

- Lapsen hoidon jatkuvuus on varmistettava
- Lääketieteellinen seuranta ja muut tarvittavat tukitoimet lapsen turvallisen elämän varmistamiseksi

Lapsen oikeudet ja lasta suojaava lainsäädäntö

Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun.

Lastensuojelulain mukaan lapsen huoltajat ovat vastuussa lapsensa hyvinvoinnista ja tasapainoisesta kehityksestä. Lisäksi heidän on huolehdittava lapsen hyvästä hoidosta ja kasvatuksesta sekä lapsen kehitystason mukaisesta huolenpidosta ja valvonnasta. Lapsen kasvatuksen tulee tapahtua niin, että lapsi kokee olonsa turvalliseksi. Lisäksi lapsen tulee kokea saavaansa ymmärrystä ja hellyyttä. Kun lasta kasvatetaan, häntä ei saa kurittaa ruumiillisesti esimerkiksi alistamalla tai muutoin loukkaavasti. Lapsen kasvuympäristön tulee olla turvallinen, ja sen tulee sisältää lapsen kehitykselle sopivia virikkeitä.

Lastensuojelulain mukaan lasten kanssa työskentelevien viranomaisten on tuettava huoltajia lastensa kasvatuksessa ja tarvittaessa järjestettävä erilaisia tukitoimia perheen tarpeen mukaan. Lisäksi lasten kanssa työskentelevien on pyrittävä ehkäisemään perheen ongelmia ja tarvittaessa puuttava niihin.

Lastensuojelulaissa on määritelty lastensuojeluilmoitukseen velvollisista tahoista. Ilmoitusvelvollisten tahojen joukko on laaja, mikä mahdollistaa lapsen turvallisen kasvun vaarantavien tilanteiden havaitsemisen ja ehkäisyn mahdollisimman varhain. Muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöiden, opetus- ja nuorisotoimen, lasten päivähoitossa työskentelevien, palo-, pelastus- ja poliisitoimen ja seurakunnan työntekijöiden on tehtävä välittömästi ilmoitus kunnan sosiaalihuoltoon, jos he työaikanaan tulevat tietoiseksi lapsesta, jolla on mahdollisesti tarve lastensuojelun tarpeen selvittämiseksi. Lastensuojeluilmoitus on tehtävä, kun työntekijä tulee tietoiseksi lapsesta, jonka huolenpidon tarve, turvallista kehitystä vaarantavat tekijät tai lapsen oma käyttäytyminen antaa aiheutta lastensuojelun tarpeen selvittämiseen.

Koska Suomi on yksi Yhdistyneiden kansakuntien jäsenvaltioista, tulee sen noudattaa YK:n lasten oikeuksien sopimusta. Sopimus luettelee lapsille kuuluvat ihmisoikeudet. Sen yleisiä periaatteita ovat syrjimättömyys, lapsen edun huomioiminen, oikeus omaan elämään ja kehittymiseen sekä lasten näkemysten kunnioittaminen. Sopimusta noudattaessaan YK:n jäsenvaltioiden tulee sekä lainsäädännössään että hallinnollisissa, sosiaalisissa ja koulutuksellisissa toimissaan huomioida lasten suojelu kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä sekä välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä. Lapsen oikeuksien sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia ja nuoria. Kun lapsen oikeudet toteutuvat, lapsilla on mahdollisuus turvalliseen kasvuun ja kehitykseen ja koulunkäyntiin ilman väkivallan pelkoa.

Lastensuojelulain ja Yhdistyneiden Kansakuntien lasten oikeuksien sopimuksen lisäksi muun muassa sosiaalihuoltolaki, laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, laki lapseen kohdistuneen seksuaalija pahoinpitelyrikoksen selvittämisestä sekä valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta tukevat lapsen oikeuksien toteutumista.

Yhteystietoja

Yleinen hätänumero: 112

Sosiaalipäivystys: 044 7809173

Lastensairaalan sosiaalityöntekijä: 040 6534284

Villan perhekeskus: Kartanontie 4, 67600 Kokkola,
puh. 040 8065238, 040 8065097

Kannuksen sosiaalitoimisto: PL 42, 69101 Kannus (Asematie 1)

- Johtava sosiaalityöntekijä **puh. 040 8042720**
- Sosiaalityöntekijä **puh. 040 8044720**

Perhe- ja sosiaalikeskus Pajala: Pajalantie 1, 69600 Kaustinen, **puh. 040 8045921, 040 8045721**

Lapsiperheiden kotipalvelu:

- Myös vanhemmat voivat olla yhteydessä lapsiperheiden kotipalveluun, mikäli tarvitsevat tukea arjessa selviytymiseen tai vanhemmuuteen.
- Kokkola, palveluesimies **puh. 044 7809650**
- Kokkola, tiimivastaavat (soittoaika arkisin maanantaista perjantaihin klo 8-9)
 - **Tiimi 1 puh. 044 7809059**
 - **Tiimi 2 puh. 040 8065639**
 - **Tiimi 3 puh. 040 8065935**

Ensikoti lida: 044 2593991

- **Yksikönjohtaja: 044 3366521**
- **Laitosyksikön va. sosiaalityöntekijä: 044 2593990**

Avopalveluyksikkö Liina

- **Va. sosiaalityöntekijä: 044 3456793**
- **Eriytyöntekijä: 044 7466039**

Ensi- ja turvakoti Aina

- **Sosiaalityöntekijä 044 3366524**

Vanhemmuuden tukiyksikkö Helmi

- **Vastaava projektityöntekijä: 044 7022285**

Pohjanmaan poliisin neuvontapuhelin: 0295 419800

Yleinen hätänumero: 112

Sosiaalipäivystys: 044 780 9173

Tukea ja tietoa

Kansalaisjärjestöillä eli niin sanotuilla kolmannen sektorin palveluiden tuottajilla on yhteiskunnallisesti, taloudellisesti ja inhimillisesti merkittävä rooli osana sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden tuottamista. Järjestöt ja yhdistykset tarjoavat tukea ja tietoa niin ammattilaisille kuin kaltoinkohtelua kohdanneille sekä heidän omaisilleen.

- **Ensi- ja turvakotien liitto** toimii vaikeissa ja turvattomissa olosuhteissa elävien lasten ja heidän perheidensä auttamiseksi sekä tekee perheväkivaltaa ehkäisevää työtä.
- **A-klinikkasäätiö** pyrkii vähentämään erilaisia sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia kuten päihdeongelmia tuottamalla erilaisia mielenterveys- ja päihdepalveluja sekä hyvinvoinnin tukemiseen tähtäävää tietoa ja toimintaa.
- **Kalliolan setlementti** on toimija, joka tuottaa erilaisia sosiaalipalveluja, kansalaisopiston toimintaa sekä kansalais- ja vapaaehtoistoimintaa.
- **Sininauhaliitto** on keskusliitto, joka koostuu yli sadasta jäsenyhteisöstä, jotka pyrkivät vähentämään muun muassa huono-osaisuutta, riippuvuuksia, päihde- ja pelihaittoja, mielenterveysongelmia sekä asunnottomuutta.
- **Mannerheimin lastensuojeluliitto** on kansalaisjärjestö, joka tukee lasten ja nuorten hyvinvointia ja edistää Suomen lapsiystävällisyyttä. Mannerheimin lastensuojeluliitto tarjoaa erilaista tukea, tietoa ja toimintaa lapsille, nuorille, vanhemmille sekä kasvatustieteen ammattilaisille.
- **Pelastakaa Lapset ry** on suomalainen voittoa tavoittelematon kansalaisjärjestö, joka pyrkii toiminnallaan edistämään sitä, että lasten oikeudet turvalliseen elämään, kasvuun ja kehitykseen sekä itsemääräämisoikeuteen toteutuisivat paremmin.
- **Maailman terveysjärjestö (WHO, World Health Organization)** on maailmanlaajuisesti vaikuttava järjestö, joka toimii edistääkseen terveyttä ja auttaakseen haavoittuvia.
- **Yhdistyneet Kansakunnat, YK (United Nations, UN)** on toisen maailmansodan jälkeen perustettu kansainvälinen järjestö, joka lläpitää kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta, turvaa ihmisoikeuksia, tarjoaa humanitaarista apua sekä ylläpitää kansainvälisiä oikeuksia.
- **Unicef** on Yhdistyneiden Kansakuntien lastenjärjestö. Se työskentelee heikossa asemassa olevien lasten hyväksi riippumatta siitä, mikä heidän kulttuurinen taustansa tai uskonnollinen tai poliittinen vakaumuksensa on.

Vertaistuella tarkoitetaan samassa elämäntilanteessa tai ongelmassa olevien kokemusten ja ajatusten vaihtamista. Se tapahtuu tasavertaisessa, toista kunnioittavassa ilmapiirissä. Vertaistuen antaminen on vastavuoroista ja sen tavoitteena on toisen tukeminen, tiedon antaminen, neuvonta sekä kokemusten jakaminen.

- **Kehitysvammaliitto** tukee kehitysvammaisten ihmisten elämää erilaisten koulutusten, tutkimuksen ja toiminnan kautta. Kehitysvammaliiton tavoitteena on, että kehitysvammaiset ihmiset pääsevät samalle viivalle yhteiskunnassa muiden ihmisten kanssa.
 - Kehitysvammaliitolla on **FASD Suomi -verkosto**, jonka tavoitteena on muun muassa lisätä tietoa FASD-oireyhtymästä ja parantaa FASD-oireyhtymää sairastavien asemaa. Verkoston kautta FASD-oireyhtymää sairastavat ja heidän perheensä voivat hankkia kontakteja ja vertaistukea muilta samassa tilanteessa olevilta.
 - **Verner** on Kehitysvammaliiton johtama verkkopalvelu kehitysvammaisuudesta, joka tarjoaa muun muassa FASD-lasten perheille tukea erilaisten kurssien, ohjattujen vanhempienryhmien, lastenryhmien sekä kuntoutusjaksojen kautta.
- **Lasinen lapsuus** -toiminnan tavoitteena on tukea vanhempien päihteidenkäytöstä kärsiviä lapsia. Lasinen lapsuus -toiminnalla on vertaistukitoimintaa internetissä. Toiminnan tavoitteena on purkaa koettuja asioita sekä reflektoida niitä.
- **Uskontojen uhrien tuki** on yhdistys, jonka tavoitteena on toimia niin, että uskonnollisten yhteisöjen hengellistä väkivaltaa ja nykyisiin ja entisiin jäseniin kohdistettua syrjintää ja epäasiallista kohtelua ei hyväksyttäisi yhteiskunnassa. Yhdistyksellä on myös vertaistukitoimintaa eri puolilla Suomea.
- **Irti huumeista** on yhdistys, joka tarjoaa huumeidenkäyttäjien läheisille sekä toipuville huumeidenkäyttäjille vertaistukipalveluja. Yhdistyksen tarkoituksena on minimoida huumeidenkäytöstä aiheutuvia haittoja. Yhdistyksellä on vertaistukiryhmiä eri puolilla Suomea.
- Raiskauskriisikeskus **Tukinainen** tarjoaa apua ja tukea seksuaalista kaltoinkohtelua kokeneille ja heidän läheisilleen sekä ammattilaisille, jotka työskentelevät seksuaalisesti kaltoinkohdeltujen kanssa. Ryhmät on jaettu muun muassa lapsena tai nuorena seksuaalisesti kaltoinkohdelluille sekä aikuisena raiskatuille.
- **Al-Anon ryhmät** ovat vertaistukiryhmiä alkoholiriippuvaisten läheisille. Niiden tarkoituksena on auttaa alkoholiriippuvaisten läheisiä. Ryhmät ovat luottamuksellisia ja niihin voi osallistua nimettömänä. Al-Anon ryhmään kuuluu oma **Alateen -vertaistukiryhmä** 10–20 -vuotiaille nuorille, joiden elämään läheisen alkoholinkäyttö on vaikuttanut

Lähteet

Heikinheimo, M., Rajantie, J. & Renko, M. (toim.) Lastentaudit. 6., uudistettu painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Karvonen, A. & Savolainen, I. 2019. Sosiaalipediatria ja lapsen kaltoinkohtelu. Kirjallinen opas Soiten lastensairaalan työntekijöille. Centria-ammattikorkeakoulu. Sairaanhoidaja AMK.

Kivitie-Kallio, S. & Söderholm, A. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. 2. painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Lasten kaltoinkohtelun tunnistamisen tehokkaat menetelmät sosiaali- ja terveydenhuollossa. 2015. Hoitotyön suositus (online). Hoitotyön tutkimussäätiön asettama työryhmä. Helsinki: Hoitotyön tutkimussäätiö.

Pixabay. 2019. Kuvat. Www-sivusto.

Lisää aiheesta

Laki lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisen järjestämisestä:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/20081009>

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>

Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön epäilyn tutkiminen, Käypä hoito –suositus 22.5.2013:

<http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suosituksset/suositus?id=hoi34040>

Lasten kaltoinkohtelun hoitosuositus: <https://www.hotus.fi/wp-content/uploads/2019/03/kaltoinkohtelu-hs.pdf>

Lasten oikeuksien sopimus: https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf

Lastensuojelulaki: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Sosiaalihuoltolaki: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

Tämän oppaan ovat toteuttaneet Aliisa Karvonen ja Ida Savolainen osana Centria-ammattikorkeakoulun sairaanhoitajaopintojen projektina toteutettua opinnäytetyötä yhteistyössä Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveyspalvelukuntayhtymä Soiten kanssa.